

*Acten in de synodaelsche vergaerderinge der ge-
committeerde dienaeren ende ouderlingen der kercken
Jesu Christi in Noorthollant ende Waterlant bynnen
der stede Alcmaer, begonnen opten XVIII^{en} jegen-
woerdiger maent Mey anno XV^cLXXIX ende aldaer
besloten ⁵⁾).*

ART. 1. *Van den president ende scriba.* — Ten yersten is nae die

- ¹⁾ »Bourchcarspel» C en G hebben »Bovencarspel». ²⁾ »dienaer» A heeft »dienaer aldaer» ³⁾ »Art. 28» ontbr. in A en C. ⁴⁾ Dit marg. ontbr. in A en G.
⁵⁾ In A ontbr. by deze acte de marginalia.

aenroepinge van Goids heyligen naem met gemeen suffragien derselver dienaeren ende ouderlingen CLEMENS MARTINI, dienaer tot Hoorn, tot den praesidem derselviger vergaerderinge ende JOANNES ANDELIUS, dienaer tot Wormer, tot een scribam gecoren.

ART. 2. *Van die naemen der dienaeren ende ouderlingen.* — Ten anderen, denselven praeses ende scriba nu geseten zynde, syn die naemen der dienaeren ende ouderlingen voergeruert, in deselve vergaerderinge personelyck ¹⁾ verschenen, by speciale registre opgeteeckent.

ART. 3. *Van de dienaers om te predicken.* — Ten derden syn by ²⁾ de meeste stemmen vuyt ³⁾ denselven dienaeren om die predicatien te doen geduerende deser vergaerderinge, als LAMBERTUS NARDENUS, dienaer tot Neerden, tot die eerste ende JACOBUS SARTORIUS, dienaer tot Medenblick, tot die tweede predicatie.

ART. 4. *Van die translatie der dienaeren.* — Item is besloten, dat om te handelen ende resolveren van der translatie der dienaeren een extraordinaris vergaerderinge der dienaeren ende ouderlingen, als vuyt elke stede ende dorpe een dienaer met een ouderling, deser Noorthollantscher kercken wesen sal, waer dese questien verhandelt zullen werden, als ⁴⁾: oft eenen dienaer vuyt die kercke ofte die plaetse, daer hy stichtelycken staet, sal moegen getransfereert wordden op een ander plaetse; ten anderen, oft het classis, daeronder den dienaer ⁵⁾ (beroepen werdende) sorteert, ende daernae het synodus, zal moegen oerdeelen ende eyndelycken resolveren vuyt redenen voercoemende, oft die dienaer zal getransfereert worden oft nyet.

ART. 5. *Van BERNERO, dienaer tot Edam, oft hy zal dienen die van Deventer* ⁶⁾. — Item opt beroep van GEERT VAN VEZEKE ⁷⁾ als ouderlinck der kercken Christi tot Deventer met zyne consoerten naer vuytwysen syne commissie, hier verthoont, al op ⁸⁾ BERNERUM VEZEKIUM, dienaer der kercken Cristi tot Edam, alhier gedaen met bygevoechde redenen van hooger noot, by hem voergegeven, ende opte antwoerde ende redenen, by den raedt der kercken Christi tot Edam schriftelycken ende oyck mondelycken ingebracht om haeren voerscreven dienaer te houden, is geordonneert, dat PETRUS SYCHEMIUS, dienaer tot Purmerendt, mitsgaders ⁹⁾

---

¹⁾ »personelyck» ontbr. in G. ²⁾ »by» A heeft »wt». ³⁾ »vuyt» A heeft »bij» ⁴⁾ »als» ontbr. in A. ⁵⁾ »den dienaer» A heeft »die dienaeren». ⁶⁾ Dit marg. ontbr. in G. ⁷⁾ »Vezeke» G heeft »Vegele». ⁸⁾ »hier verthoont, al op» G heeft »die». ⁹⁾ »Petrus Sychemins — mitsgaders» ontbr. in G.

PETRUS HERDENBERGIUS, dienaer tot Amsterdam, ende JAN JANSZ CAREL, ouderlinck aldaer, haer metten alderyersten sullen transporteren aen den voersz. kerckenraedt bynnen Edam om hen te bidden ende met goede redenen te induceren, dat zy vuyt allen dyen beweecht denselven haeren dienaer BERNERUM dyen van Deventer tot haeren dienaer sullen willen accorderen ende volgen laeten.

ART. 6. *Vant eylant Wyeringen ende* THEODORICO VALCKE, *haer dienaer.* — Opt versoeck van die van Westerlant opten eylande Wyeringen ende den dienaer des godlycken woords aldaer als THEODORICUS VALCKE om by behaegen van desen synodo van malcanderen te scheyden naer vuytwysen haeren scriftelycken accorde, van te voeren ¹⁾ int aennemen van denzelven dienaer ten beyde syden gemaect ende alhier verthoont, werdt dyen haeren versoecke van den broederen deser vergaerdinge vuyt redenen van dyenselven ende anderen, by hen gehoord ende behoorycken overgelegd, geaccordeert ende geacquiesseert, mits conditie zy van Westerlant voergeroert zullen gehouden zyn des voersz. dienaers tegenwoerdige schulden, ter somme van omtrent tseventich carolusguldens bedraegende ende by hem aengegeven, te betaelen ende oyck goede attestatie te passeren van zyn leere ende leven nae haere verstant ende kennisse, omdat ²⁾ hy eerlyck van tselve eylant ³⁾ zal moeghen scheyden, voer welcke betaelinghe zy opten zelven eylande voer dese loopende viendeel jaers van veertien daegen tot veertien daegen continuelycken van een dienaer vuyt den classe ⁴⁾ van Hoorn ende Alcmaer alternatim met Goids heylige woert bedient zullen werdden. Al waerinne die voergeroerde van Westerlant verwillicht ende zulcx in goeder trouwen ⁵⁾ te doen alhier aengenomen hebben, als zy van gelycken gedaen hebben geen dienaer aen te nemen dan by behaegen van den classe, daeronder sy sorterende zullen syn.

ART. 7. Opt versueck van denselven van Wieringen om vuyt den classe van Hoorn ondert classe van Alcmaer te moegen coemen, omdat ⁶⁾ haer beter ende gevoechlycker mach vallen tAlcmaer te coemen, is haer zulcx by bewillinging der broederen metten meesten stemmen geaccordeert, ende appelleerde hiervan metterdaet RUARDUS ACRONIUS, nomine classis Alcmarianae, opt eerstcoemende synodum nationalem der Nederlantsche kercken.

ART. 8. Op de questie vant huwelyck tusschen JAN JANSZ ende

¹⁾ »van te voeren” ontbr. in A. ²⁾ »omdat” A en G hebben »opdat”. ³⁾ »eylant” ontbr. in G. ⁴⁾ »vuyt den classe” ontbr. in A. ⁵⁾ »goeder trouwen” A heeft »getrouwicheyt”. ⁶⁾ »omdatte” A heeft »opdatte”.

MARITGEN HUBERTSdochter, beyde litmaecten der kercken Cristi tot Ber-ninghoorn, by den gecommiteerden vuytten classe van Alemaer alhier voergesteld, resolveren die broederen ¹⁾ daerop, dat twee dienaeren des godlycken woerts als PIETER DIERICXZ, dienaer tot Nyeuwe Nierop ende SYBRANDUS, dienaer tot Sanct Merten, mitsgaders REYER WILLEMSSZ, onderlinck tot Schagen, haer metten alderyersten zullen ²⁾ transporteren aen de persoonen van den voergaenden JAN JANSZ ende MARITGEN HUBERTS dochter om haer met die bequaempste middelen te induceren, dat zy haere voergeroerde questie sullen willen submitteren den oerdeel ende resolutie van den classe, daeronder zy behooren, ofte synodo opten xv^{en} Juny eersteoemende te wesen bynnen Amsterdam.

ART. 9. Op die saecke van de onordentlycke echtscheydinge ende verloop in overspel tusschen zekeren JAN ELBERTSSEN van Neerden met zekere zyne echte vrouwe, zoo by LAMBERTO NERDENO dienaer ³⁾ is geproponceert in deser voegen ende gestalte geleghen, als dat die voergeroerde vrouwe tot groote onteeringe van de echte van hem JAN ELBERTSZ verlopen is ende naederhant naer besinninge gecoemen om met hem te versoenen ende vereenigen, is van hem over haere ⁴⁾ excessen vant verloop gerejecteert, waernae zy aen een man geraect is, by denselfven alnoch sittende, ende is hy, sulcx siende, mede aen een vrouwe geslagen, ende hebben haer alzoo beyde in overspel verlopen. Op allen dyen is geresolveert ende besloten, dat hy JAN ELBERTSZ voergeroert van deselve syne grove excessen van onwil ende overspel om dieselve behoirlycken aen te mercken ende met hertzeer ende droeffenis nae God te beweenen vermaent sal werden, oyck dat hy om ruste in zyn conscientie te moegen crygen die vrouwe, daer hy nu by sidt, metterdaet sal verlaeten, van hem doen ende daarvan blyfven, zoo hy, God almachtich ⁵⁾ vierichlyck om zyn genade ende gave van ⁶⁾ cuyscheyt biddende, sal bevinden cuysselyck sonder vrouwe te moegen ⁷⁾ leven, dat hy hem ⁸⁾ by dyen alzoo sal onthouden, indyen nyet, dat hy alsdan aen syne yerste vrouwe, by hem (als voeren) affgeslaegen, sal versoecken om met haer weder te vereenigen ende volherden in echte. Ende zoo hy by dyen nyet en zal ⁹⁾ voerderen, dat hy alsdan den magistraet der plaetsen sal versoecken ende gevoechlyck aenhouden om daerop te moegen hebben haere sententie.

---

¹⁾ »broederen" A heeft »dienaren". ²⁾ »alderyersten zullen" A heeft »eersten aldaer sullen". ³⁾ »dienaer" ontbr. in A. ⁴⁾ »haere" A heeft »d". ⁵⁾ »almachtich" A heeft »van haerten". ⁶⁾ »gave van" ontbr. in A. ⁷⁾ »moegen" ontbr. in A. ⁸⁾ »hem" ontbr. in G. ⁹⁾ »zal" A heeft »can".

ART. 10. Op de saecke van AECHT SYMOENSdochter, synde een suster der gemeynten Christi ende by haeren wettelycken man, synde zy ¹⁾ in overspel vervallen ende daerinne verherdende, verlaeten ende naederhant met een Lazaro ²⁾ wechgelopen, die tsamen malcanderen in schyn van huwelyck belooft hebben, is geresolveert met de meeste stemmen, dat deselve beloften gheen huwelyck en maecken, ter oysraecken zy nyet sonder groote versmaetheyt van de magistraten ende kereke Christi haer eygen goetduncken ende auctoriteyt gevolcht hebbende ende haer selfs rechter stellende, noch advyse van den magistraet noch raet der kercken ³⁾, daer zy onder behoort, te vraegen ende te volgen, hoe zy haer voerdaen (aengaende thuwelyck) sal behooren te draegen.

ART. 11. Op die vraege van oft die ouderlingen der gemeynten nyet gehouden en zyn haere dienaers (zoo zy behoorycken nyet betaelt en werden) over haeren dienst in Goids woert te helpen ende die overicheyt te versoecken, dat zy tot die betaelinghe sullen geraecken, is geresolveert, dat zy gehouden blyfven om zulcx getrouwelyck te doen, vuyt redenen de dienaeren het geestelyck ⁴⁾ met den tyttelycken besorcht behooren te worden.

ART. 12. Op die vraege als ofte van nu voertaen het examen tot dienaeren des heyligen ⁵⁾ evangeliums alleen in synodis ende nyet in classibus zal behooren te geschieden, is besloten, dat men darticulen synodi Dordracensis lestleden, vant examen sprekende, zal volgen.

ART. 13. Op de vraege oft men nocturnos conventus om van Goids heylige woert te handelen in desen vryen tyt zal behooren te holden, is geresolveert, dat zulcx nyet en zal geschieden vuyt redenen zy alsnu by den claeren opganck des heyligen evangeliums, dat in vryheyt ende oopenbaer (loff God) op den candelaer gesedt ende geleert wordt, gansch onnoodich, daertoe oyck odieux ende suspect zyn ende overzulcx van velen gelastert ende van sectarisen om haer dwaelingen te beter semineren ⁶⁾ voer exempel getrocken souden moegen werdden.

ART. 14. Op die vraege oft men een lidtmaet der kercken ⁷⁾ Christi, om haere grove sonden ergernis gevende, van dena vontmael voer zeke ren tyt gesuspendeert ende naederhant haere opgeleyde boete bewysende

¹⁾ »zy" G heeft »hij". Dit stond ook eerst in B, maar is later veranderd in »zy". ²⁾ »Lazaro" C heeft »Lazario". ³⁾ »noch raet der kercken" A heeft »ofte kerkenraedt". ⁴⁾ Opene ruimte in A, B en C; G heeft »versorgende". ⁵⁾ »tot dienaeren des heyligen" A heeft »der dienaren tot den dienst des". ⁶⁾ »semineren" A heeft »simulieren". ⁷⁾ »kercken" A heeft »gemeente".

ende om wederom totten avontmael te coemen vermaent zynde, in ongehoorsaemheyt blyft, sal metten christelycken ban van de gemeynthe Christi afsnyden, is geresolveert, dat men zulcx doen zal om zyne ongehoorsaemheyt totter kercken Christi, diewelcke is een teecken van zyn boete onwarachtich te zyn, mits nochtans dat men met goede christelycke ¹⁾ discretie zulcx wysselycken zal handelen ²⁾.

ART. 15. Onder gelycke censure zullen oeyck geacht worden, die borgerlyck vroem leven ende vuyt verachtungen haer onthouden vant gebruyck des ³⁾ nachtmaels, nyttegenstaende dat zy daerop wettelyck ende menichmael ⁴⁾ aengesproecken zyn.

ART. 16. Op de vraege als hoe men handelen zal met persoonen, die in alle lichtveerdicheyt den echten staet beginnen sonder haer yerst ordentlyck in de echte te laeten bevestigen ende naederhant een van hen ⁵⁾ beyden zouden moegen versoecken ende aenhouden om in der gemeynthe Christi aengenomen te moegen werden ende willich om wettelycken ⁶⁾ naer kerckenordeninge getrouwt te moeghen werdden ende nochtans doer onwille van dandere zulcx nyet zouden connen becommen, is aldus geresolveert, dat die wettige ⁷⁾ zal aen den magistraet versoecken, dat de magistraet hen beyde ⁸⁾ voer hem zal willen roepen ende hen beyde affvraegen, oft zy nyet tot Goids eere ende ten eynde van huwelyck met malcanderen by goede gelofte van eere, trouwe ende gelove, ten beyden syden gedaen, en zyn vergaerdert, ende zoo donwillige zulcx metten jaewoert zal geraecken te bekennen, dat die willige alsdan aen den magistraet zal aenhouden ⁹⁾ om daerover te willen wysen, ende zoo die magistraet zulcx afslaet, dat sy hem doch sal willen accorderen ende passeren acte van de bekentenisse van de onwillige, voer magistraete gedaen, ende zoo de willige op zyn versoeck aen den magistraet tot zyn meeninge zal geraecken te coemen sonder nochtans wettelycken in die echte bevesticht te moegen worden duer onwille van den onwilligen, dat hy alsdan in de tegenwoerdicheyt der kercken Jesu Christi zal protesteren van zynen voergeroerden voernemen, van zynen versoeck, aen den magistraet ende oeyck aen den onwilligen gedaen, ende daertoe van zynen bereyden wille met presentatie de onwillige, als sy tot besinninge gebracht zal moegen zyn ende willicheyt, bewegen ¹⁰⁾ alletyt geerne te

---

¹⁾ »christelycke» ontbr. in A. ²⁾ »handelen» A heeft »wtvoeren». ³⁾ »vant gebruyck des» A heeft »van des Heeren». ⁴⁾ »ende menichmael» ontbr. in A. ⁵⁾ »een van hen» G heeft »aangevangen». ⁶⁾ »wettelycken» ontbr. in A. ⁷⁾ »wettige» A heeft »willige». ⁸⁾ »hen beyde» ontbr. in G. ⁹⁾ »zal aenhouden» A heeft »versoecke». ¹⁰⁾ »bewegen» A heeft »te willen bewysen».

willen bereyt zyn om met haer in die echte wettelycken bevesticht te moegen worden.

ART. 17 ¹). Gecommitteert tot dit synodum ende verscreven ²) vuyt het classe van Alcaer: RUARDUS ACRONIUS, dienaer aldaer, GEORGIUS NOLTENIUS dienaer tot Schagen, JACOBUS FORESTUS, ouderling bynnen Alcaer, REYER WILLEMSZ, ouderlinck tot Schagen.

Ex classe Amsterdam: PETRUS HERDENBERGIUS, dienaer aldaer, LAMBERTUS NEERDENUS, dienaer tot Neerden, PIETER JACOPZ VRYES, ouderling tot Amsterdam.

Ex classe Enchuysen: JACOBUS SARTORIBUS ³), dienaer tot Medenblick, HILLEBRANDUS CUNEUS, dienaer bynnen Hoochcarspel, AELBERT JANSZ, ouderling tot Medenblick, HERMAN JANSZ, ouderlinck tEnchuysen.

Ex classe Hoorn: CLEMENS MERTENSZ, dienaer aldaer, JOANNES BERNERUS, dienaer tot Oosterblocker, PIETER CLAESSEN, ouderling tot Twisch.

Ex classe Edam: PETRUS SICHEMIUS, dienaer tot Purmerendt, JOANNES ANDELIUS, dienaer tot Wormer ende Jhisp, CORNELIS PIETERSZ, ouderling tot Edam, JACOBUS HEM, ouderlinck tot Munickedam.

Dese synodaelsche vergaerderinge is geeyndicht desen XXI^{en} deses jegenwoerdige maents May anno xv^c negenentzeventich ⁴).